

Supplerende pensionsopsparring

Anbefalinger og gode råd til, hvordan du sammensætter din supplerende pensionsopsparring

Udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af Penge- og Pensionspanelet og bestående af:

Tom Engsted, professor, Institut for Økonomi, Aarhus Universitet (formand)

Michael Møller, professor, Institut for Finansiering, CBS

Mogens Steffensen, professor, Institut for Matematiske Fag, Københavns Universitet

Oktober 2015

Har du brug for supplerende pension?

Disse anbefalinger henvender sig til dig, der er i tvivl, om du sparer tilstrækkeligt op til din tilværelse som pensionist. Anbefalingerne tager ca. 20 minutter at læse, og de minutter kan vise sig at være guld værd, hvis du derved får bedre styr på din pensionsopsparing.

Tvivlen kan bunde i, at du som lønmodtager ikke er omfattet af en obligatorisk arbejdsmarkedspension, dvs. pension via din arbejdsgiver. Eksempelvis hvis du er **selvstændig** eller **ansat i hotel-, hyrevogns- eller restaurationsbranchen**. Du er måske **deltidsansat**, har eller har haft **perioder uden fast lønindkomst**, eller du er **højt lønnet med store biindtægter**, hvoraf der ikke betales pensionsbidrag.

Vi giver dig gode råd til at øge din opsparing til pensionsformål. Men først bør du finde ud af, om du har brug for disse råd:

1. Gå ind på **Pensionsinfo.dk** og få et hurtigt overblik over din indkomst som pensionist.
2. Overvej dernæst, om din nuværende pensionsindkomst sikrer dig rimelige forbrugsmuligheder som pensionist. Vær opmærksom på, at oplysningerne i Pensionsinfo.dk er prognoser, og at pensionsprognoser kan overvurdere, hvad du får udbetalt som pensionist.

Hvis dine overvejelser fører til, at du ønsker at øge din pensionsopsparing, giver de følgende sider dig nogle gode råd til, hvordan du kan spare mere op til pension. Kort fortalt er vores hovedanbefalinger til dig:

- Start med at **tilbagebetale din højtforrentede gæld**, herunder bankgæld.
- **Indbetal frivilligt på din eksisterende ordning eller opret en pensionsordning**. Hvilken ordning du skal vælge, afhænger af dine skatteforhold og øvrige ordninger. Det kan du læse mere om nedenfor.
- Hvis du bor i ejerbolig, overvej også at **tilbagebetale din realkreditgæld**.

På de følgende sider uddybes disse råd, og vi beskriver relevante spørgsmål og overvejelser, som alle borgere bør gøre sig i forbindelse med supplerende pensionsopsparing.

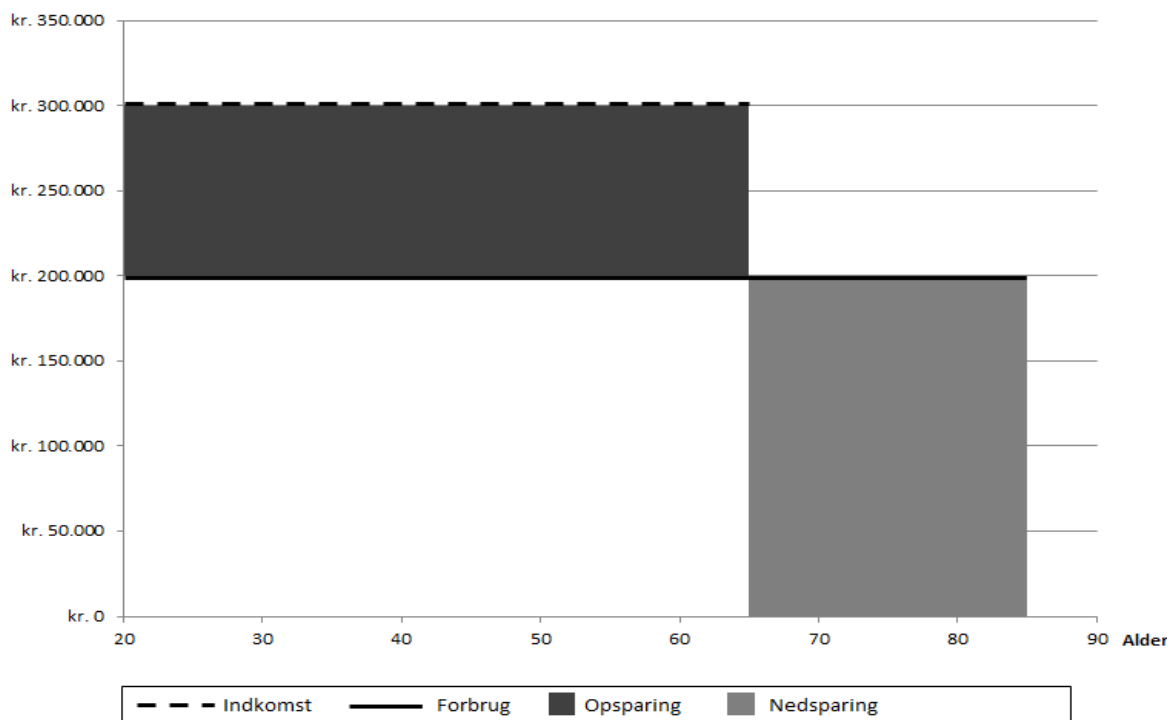
Pensionsopsparing er et kompliceret emne, og i korte anbefalinger som disse, er der ikke plads til alle nuancer. Du kan derfor få behov for at søge yderligere oplysninger.

Men hvis du søger individuel rådgivning, skal du være klar over, at forskellige rådgivere ofte vil give vidt forskellige råd. Man kommer på egen hånd et godt stykke vej med brug af nogle enkle overordnede retningslinjer, som fremgår af disse anbefalinger, og sin sunde fornuft.

Indkomst, forbrug og opsparing gennem hele livet

Noget af det vigtigste du kan gøre for dig selv og din økonomi, er at kigge på din indkomst og opsparing i et livstidsperspektiv. Du sparer op til pension for at kunne opretholde et vist forbrug senere i livet, når du ikke længere har en indkomst fra dit arbejde. At spare op til pensionisttilværelsen er en af de vigtigste langsigtede beslutninger, du træffer. Du har typisk en arbejdsindtægt fra du er i 20'erne til du er i 60'erne. Derefter følger i gennemsnit 15-20 år som pensionist, hvor du ikke har en arbejdsindtægt. Du er derfor nødt til som erhvervsaktiv at spare op og forbruge mindre end du tjener, for at have noget at leve af som pensionist.

Figuren viser et forenklet eksempel på en person, der tjener 300.000 kr. efter skat om året som erhvervsaktiv, men kun forbruger for 200.000 kr. om året og dermed sparer 100.000 kr. op om året. Kort sagt - en tredjedel af indkomsten spares op.

I eksemplet har vi for nemheds skyld antaget, at renten er nul, at der ikke er økonomisk vækst i samfundet, og at man som pensionist ikke modtager offentlige ydelser. I praksis får vi alle folkepension, og alle lønmodtagere indbetaler til ATP. Det giver os en vis minimumsindtægt som pensionister. Derudover har mange en obligatorisk arbejdsmarkedspension. For lav- og mellemindkomstgrupper vil det derfor typisk ikke være nødvendigt at spare en tredjedel af indkomsten op hvert år som i eksemplet.

Men langt fra alle har en obligatorisk arbejdsmarkedspension. Og hvis du har været vant til en relativ høj indkomst og ikke har sparet frivilligt op, kan du få dig en negativ overraskelse, når du forlader arbejdsmarkedet. Det gælder selv hvis du har haft en obligatorisk arbejdsmarkedspension. For en sådan person kan det være nødvendigt at spare op til en tredjedel af indkomsten op hvert år.

For langt de fleste vil en livsvarig pensionsordning – en livrente – være det bedste grundlag. Med en livrente behøver du ikke at bekymre dig om, hvor længe du lever. Med en livsvarig ordning kan du leve rimeligt, selv om du lever længere, end du forventer. Du løber ikke tør for penge.

Som en overbygning på en livsvarig ordning er tidsbegrænsede ordninger og frie midler et udmærket supplement, bl.a. fordi de giver dig fleksibilitet. Eksempelvis kan aldersopsparing, ratepension og frie midler være med til at forsøde de første år af din pensionisttilværelse, hvor du typisk har evne og lyst til at rejse og bruge flere penge, end du har energi til dine sidste pensionistår. Tilbagebetaler du gæld, er det også en udmærket måde at spare op på.

På de følgende sider kan du finde en forklaring på fordele og ulemper ved de forskellige opsparingsformer til pension. Men inden da er det vigtigt, at du stifter et hurtigt bekendtskab med de grundlæggende usikkerheder og risici, som du ikke kan undgå at forholde dig til, når du vil planlægge din pensionsopsparing.

Det er svært at spå - også om pension

Når du planlægger din pensionsopsparing, skal du tage højde for følgende:

- Afkastet på din opsparing kan blive mindre, end prognoserne siger.

- Du kan blive nødt til at trække dig tilbage fra arbejdsmarkedet tidligere end du forventer.
- Du kan leve længere end du forventer.

På Pensionsinfo.dk kan du hente en prognose over din forventede pension. Du skal blot bruge din NemID. Men husk, at en prognose er blot et skøn over fremtiden, og at fremtiden er usikker. Det er derfor vigtigt, at du er på den sikre side, når du sparer op. Du skal spare så meget op, at du kan tåle nogle ”uheld” hen ad vejen.

Det er muligt, at din pension bliver mindre end prognosen siger, fordi renten, aktiekurserne, den gennemsnitlige levealder, og så videre, meget vel kan udvikle sig anderledes, end prognosen spår. Hertil kommer risici af den mere personlige slags, fx hvis du må gå på pension tidligere end planlagt på grund af arbejdsløshed eller en arbejdsskade, hvis dit hus ikke kan sælges for den pris du forventer, eller hvis du mister din ægtefælle, der måske har bidraget til en væsentlig del af jeres fælles opsparing.

Disse usikkerheder og risici er store. Alene usikkerheden på afkastet af din opsparing er betydelig. Selv på langt sigt er der stor usikkerhed om, hvordan aktie- og obligationsmarkederne udvikler sig.

Allerede i dag kan unge mennesker først forvente at få folkepension, når de er over 70, og folkepensionsalderen kan stige yderligere. Det er ikke sikkert, at de kan blive på arbejdsmarkedet så længe.

Den måske største usikkerhed, som du skal tage stilling til, er usikkerheden om, hvornår du dør. Den usikkerhed kan du gardere dig imod på to måder. Den ene måde er at spare så meget op, at du har penge nok, selv om du bliver meget gammel. Den anden måde er at have en livsvarig pension, altså en livrente.

Sådan kan du spare op til din pension

Vi anbefaler først og fremmest, at du skiller dig af med din højtforrentede gæld.

Dernæst afhænger prioriteringen af opsparingsformer, om du betaler topskat eller ej, samt om du allerede har en pensionsordning, du kan indbetale ekstra på. Vores prioriterede anbefalinger kan du finde i nedenstående tabel:

	Du betaler <i>ikke</i> topskat	Du betaler topskat
Du har <i>ikke</i> en pensionsordning, du kan betale ekstra på	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afbetal højtforrentet gæld 2. Indbetal på en aldersopsparing eller afbetal lavtforrentet gæld 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afbetal højtforrentet gæld 2. Indbetal på en livrente 3. Indbetal på en ratepension 4. Indbetal på en aldersopsparing eller afbetal lavtforrentet gæld
Du har en pensionsordning, du kan betale ekstra på	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afbetal højtforrentet gæld 2. Indbetal ekstra til din ordning (typisk en livrente) 3. Indbetal på en aldersopsparing eller afbetal lavtforrentet gæld 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Afbetal højtforrentet gæld 2. Indbetal ekstra til din ordning (typisk en livrente) 3. Indbetal på en ratepension 4. Indbetal på en aldersopsparing eller afbetal lavtforrentet gæld

På de næste sider forklarer vi mere dybdegående om de enkelte opsparingsformer til pensionen og uddyber grundlaget for prioriteringerne af opsparingsformerne. Vi har taget udgangspunkt i tre forskellige egenskaber for opsparingsformerne, som du også selv kan bruge til at vurdere dem efter:

- **Udbetalingerne:** Matcher de mulige tidspunkter for udbetalingen af din pension de tidspunkter, hvor du skal bruge pengene, eller risikerer du i stedet at ”løbe tør” for penge, inden du dør? Hvor meget fleksibilitet har du, hvis du ønsker at ændre tidspunkterne for – og størrelsen af – udbetalingerne? På dette punkt er der stor forskel på de forskellige opsparingsformer. Flexibilitet er som udgangspunkt godt. Så kan du tilpasse dig de vilkår, der kan ramme dig i forhold til job, familie og helbred. Men fleksibilitet kan også være dårligt, fordi fleksibilitet giver dig en risiko for, at du tager kortsigtede beslutninger og bruger pengene, før det var tiltænkt.
- **”Prisen”:** Om en gæld eller opsparing kan betegnes som dyr eller billig afhænger af renteudgifter, renteindtægter, omkostninger og skattebegunstigelse. Skattebegunstigelse handler både om, hvorvidt du kan få skattefradrag for din indbetaling, om du betaler skat af din udbetaling og om du betaler skat af dit afkast. Livrente, ratepension og aldersopsparing er

skattebegunstiget ved, at du betaler en relativt lav skat af det afkast, du får af din opsparing. Dette gør generelt disse opsparingsformer billige for dig.

- **Enkelhed:** Du bør forsøge at gøre det så enkelt som muligt. De fleste mennesker får ro og overblik af ikke at have alt for komplicerede privatøkonomiske forhold. Derfor skal du undgå at have for mange forskellige gælds- og opsparingsprodukter, der måske oven i købet ligner hinanden. Enkelhed hjælper også med til at gøre omkostningerne ved din pensionsopsparing lavere. Enkelhed betyder i praksis, at hvis du i forvejen har en pensionsopsparing, hvorpå du kan indbetale supplerende pension, kan du med fordel indbetale lidt mere på den. Det betyder også, at hvis du i forvejen har gæld, kan du med fordel spare op ved at nedbringe denne gæld. Ved at udbygge din eksisterende pension eller nedbringe din eksisterende gæld, undgår du at øge kompleksiteten af din opsparing.

Fire opsparingsformer:

Afdrag på din gæld

Afdrag på din gæld kan fungere som en pensionsopsparing. Når du afdrager på gælden, udskyder du samtidig noget af dit forbrug, som du kunne have haft nu, til senere. Det giver dig højere forbrugsmuligheder i fremtiden. Hvis du skubber disse forbrugsmuligheder fremad og helt ind i pensionisttilværelsen, bliver dit afdrag af gælden til en pensionsopsparing.

Som pensionsopsparing er afdrag på gæld fleksibel i den forstand, at du selv bestemmer, hvornår i fremtiden du vil benytte de udskudte forbrugsmuligheder. Du er selv ansvarlig for at tilrettelægge det forbrug, du sparer op til gennem dit afdrag på gælden. På den måde minder afdrag på gæld lidt om aldersopsparing, som vi beskriver nedenfor. Men vær opmærksom på faren for, at du kommer til at bruge pengene *før* du går på pension. I det tilfælde tæller dine tidligere afdrag på gæld naturligvis ikke som pensionsopsparing.

”Prisen” på pensionsopsparing ved at afdrage gæld, afhænger især af rentens størrelse og af hvor meget du får i rentefradrag på lånet.

Højtforrentet gæld – eksempelvis bankgæld – er en meget dyr gæld, så hvis du skiller dig af med den, kommer afdraget til at virke som en meget billig pensionsopsparing. Høj fleksibilitet og lav pris gør afdrag af højtforrentet gæld til en meget attraktiv opsparing.

Realkreditgæld er ikke så dyr, så derfor kommer afdrag på denne gældsform ikke til at virke som en lige så attraktiv opsparing som afdrag på bankgæld.

Hvis du bor i ejerbolig, svarer afdrag af realkreditgæld til, at du sparer op i din ejerbolig. Denne opsparing kan du sidenhen omsætte til forbrug ved at sælge boligen og bruge de penge, du får ved salget. Du kan muligvis også bruge af denne opsparing, selvom du bliver boende. Det kræver dog, at du senere optager et nyt lån i boligen for at kunne gøre det, der i daglig tale kaldes 'at spise mursten'. Muligheden for at spise mursten afhænger af værdien af dit hus og dine øvrige økonomiske forhold. Ikke al friværdi i boligen kan omsættes til forbrug gennem belåning. Som pensionist bør du gå ud fra, at du kan få lån op til 50 % af boligens værdi.

Hvorvidt afdrag på realkreditgæld er en attraktiv opsparing, afhænger af dine skatteforhold og dine øvrige muligheder. Hvis du ikke betaler topskat og ikke har en eksisterende pensionsordning, som du kan supplere, er afdrag af realkreditgæld en enkel og billig opsparing. I det tilfælde konkurrerer den med aldersopsparingen – som omtales nedenfor – som den bedste opsparing at starte med. Hvis du modsat betaler topskat eller har en eksisterende pensionsordning, som kan suppleres, er der så store fordele ved både udbetalinger og pris på livrenten og ratepensionen, at de til dels udkonkurrerer både afdrag af realkreditgæld og indbetaling til aldersopsparing.

Livrente (livsvarig pension)

Livrenten er en attraktiv opsparing. Den udbetales nemlig så længe, du lever. Eftersom du ikke kender længden af din egen levetid, er der usikkerhed om, hvor længe ydelsen skal betales. Det er attraktivt for dig, at pensionsselskabet påtager sig risikoen for, i hvor lang tid livrenten skal udbetales, fordi denne udbetaling matcher dit forbrugsbehov. Netop dette aspekt gør dog også livrenten til en ufleksibel opsparing, da du ikke har mulighed for at ændre tidspunkterne for – og størrelsen af – udbetalingerne. Livrenten udmærker sig især som en "basispension", der sikrer et minimum af forbrugsmuligheder for dig gennem hele livet.

Mange eksisterende pensionsordninger – herunder arbejdsmarkedspensionerne – er livrenter.

Hvorvidt livrenten kan anses for at være en billig opsparing, afhænger af dine skatteforhold og øvrige opsparinger. Hvis du betaler topskat eller hvis du allerede har en pensionsordning, hvor du kan supplere med livrenteindbetalinger, er livrenten billig. Hvis du ikke betaler topskat og ikke har en pensionsopsparing, er livrenten ikke så billig.

Ratepension

Ratepension er et udmærket supplement til livrenten. Pengene udbetales i en periode på 10 år eller mere efter pensionstidspunktet, uanset hvor længe du lever.

Ratepension har i nogen grad de samme fordele som livrenten, dog ikke lige så ideelle udbetalinger. Ulempen ved ratepension er, at hvis du lever længere end udbetalingsperioden, mangler du måske penge derefter. Omvendt, hvis du dør før udbetalingen stopper, er der måske slet ikke brug for de efterfølgende udbetalinger (fx hvis du ikke har arvinger). Som ved livrenten kan du heller ikke ved en ratepension ændre tidspunkterne for, og størrelsen af, udbetalingerne. Det gør ratepension til en tilsvarende uflexibel opsparing. Ratepension er især egnet som et supplement til en livrente, da ratepension giver dig mulighed for at have et forbrug ud over din livrenteydelse i den første del af din pensionisttilværelse.

Prisen på ratepension afhænger – på samme måde som ved livrenten – af dine skatteforhold og eksisterende opsparinger. Hvis du betaler topskat, er ratepension en billig opsparing. Der er dog loft over, hvor meget du må indbetale til en ratepension. Hvis du ikke betaler topskat, er aldersopsparing et bedre valg.

Aldersopsparing

Du kan få udbetalt aldersopsparing fra du er 60 år. Derefter kan du få udbetalt hele aldersopsparingen, næsten som du ønsker det. Det er altså dit eget ansvar at fordele pengene ud over din pensionisttilværelse. Hvis du er god til at styre dit forbrug, er denne fleksibilitet bekvem, men der er fare for at overforbruge i de første år af pensionisttilværelsen. Hvis du bruger aldersopsparingen med omtanke, kommer den til at ligne en ratepension. Sammenlignet med en livrente, kan aldersopsparing aldrig få livrentens ideelle række af løbende udbetalinger. Det skyldes at du – ligesom med en ratepension – selv sidder med usikkerheden om din levetid. Aldersopsparing udmærker sig især som et supplement til livrenten (og til en ratepension hvis du

betaler topskat), da aldersopsparing giver mulighed for et fleksibelt forbrug, fx i den første del af din pensionisttilværelse.

Aldersopsparingens fordel er dens fleksibilitet. Det gør den attraktiv i sig selv. Afhængigt af dine skatteforhold og øvrige opsparinger, kan den også være billig. Hvis du ikke betaler topskat og ikke i forvejen har en pensionsordning, er aldersopsparingen et enkelt og godt valg.

Særlige familieforhold

Vi har indtil nu kun set på din egen pension. Men for mennesker i parforhold eller ægteskab er det også nødvendigt at se på begge parter pensionsforhold. Du bør overveje hvordan dine økonomiske forhold ser ud, hvis du bliver skilt eller din ægtefælle dør. Du bør selvfølgelig også overveje, hvordan din ægtefælle er stillet hvis du dør.

Det kan i et parforhold være fristende af rent skattemæssige årsager at indbetale mest til pension for den ægtefælle, der har størst skattemæssig fordel af indbetalingen. Men hvis parterne senere skilles, kan det være en økonomisk katastrofe for den økonomisk ”svage” part. Pensioner er som hovedregel ikke fælleseje og deles ikke på samme måde som fri formue, det vil sige bankindsud, friværdi i ejerbolig og så videre.

Anbefalingerne på de foregående sider kan ændres som følge af særlige familieforhold. Eksempelvis kan en stor opsparing i en ren livrente uden tilknyttet ægtefællepension i stedet for opsparing i fri midler, efterlade den overlevende part uden midler. Hvis du har børn der skal arve, skal du også tage hensyn til det, når du planlægger din pensionsopsparing.

Reglerne for, hvem livrente, ratepension og aldersopsparing tilfalder ved død, er ikke de samme som for frie midler. Men reglerne er ikke enkle. Så hvad enten du er gift eller ej, bør du med mellemrum overveje, om den økonomisk ”svage” part (og eventuelle børn) er sikret i tilfælde af skilsmisse eller død. Med skiftende parforhold, særbørn, og fællesbørn in mente er det den enkeltes ansvar at sikre, at tingene ”går op”.

Hvis du er gift, bør du og din ægtefælle overveje at oprette en ægtepagt. Dermed bestemmer I selv, hvordan I deler jeres respektive pensionsordninger ved skilsmisse.

Et særligt forhold, der principielt ikke har noget med pensionsopsparing at gøre, er spørgsmålet om tab af erhvervsevne. Der kan være god grund til at tegne en forsikring mod tab af erhvervsevne, hvis man ikke har en sådan i forbindelse med en eksisterende pensionsordning. Det er imidlertid en forsikring og har intet at gøre med pensionsopsparing. Bliver man pensionist uden at have tabt erhvervsevnen, giver forsikringen ikke penge at leve for som pensionist. Overvejelserne herom er ekstra komplicerede, bl.a. pga. samspil mellem forsikring og offentlige ordninger.